

Het militair kordon van Suriname

door A. KOOPMANS, Majoor der Infanterie

Vele patrouilles van de Troepenmacht in Suriname hebben in het huidige stadium als opdracht een stuk van het *militair kordon* — tegenwoordig *Kordonpad* genoemd — te verkennen. Daar velen weinig of niets weten van het ontstaan en de geschiedenis van dit Kordonpad, wil ik hier het een en ander erover uiteenzetten.

Inleiding

Gedurende de jaren 1667-1754 werd het belangrijkste deel van de uit verschillende troepensoorten bestaande krijgsmacht gevormd door de uit Nederland voor de koloniale dienst bestemde „staande armee vrijwilligers”, ook wel „sociëteitstroepen” of „militie” genaamd. Voorts werden gebruikt „Staatse” (tijdelijk uit Nederland gezonden) en Koloniale (door de kolonie op eigen kosten aangenomen) hulpstroepen. Tegelijk met deze militaire macht bestond er steeds een organisatie van gewapende burgerij, die een dienstdoende en rustende schutterij vormde.

De taak van de krijgsmacht was de verdediging van de kolonie tegen buiten- en binnenlandse vijanden.

De „Staande Armee” en Staatse troepen

Het eerste detachement bestond uit een eenheid geregelde troepen, komende uit Nederland ter sterkte van 225 man onder bevel van de kapitein Philip Julius Lichtenberg en Maurits de Rama. Het werd overgebracht aan boord van drie grote schepen, die in 1666 door de provincie Zeeland werden uitgerust gedurende de Tweede Engelse oorlog met het doel Engeland in Amerika te gaan bevechten. Onder bevel van de admiraal Abraham Crijnssen verscheen de vloot op 26 februari 1667 op de Surinamerivier en veroverde het fort nabij Paramaribo op de Engelsens. Na deze actie verliet de vloot Suriname. Men liet in het veroverde fort een bezetting van 125 man onder Maurits de Rama achter, gaf het fort de naam Zeelandia en bewapende het met 15 kanonnen.

Deze eerst aangekomen troepen vormden de koloniale krijgsmacht, die echter spoedig verzwakte, ten gevolge van de strijd met de Engelsens, door ziekte, alsmede door aanvallen van de *Indianen*.

De houding van deze binnenlandse vijand gaf in 1679 enkele belanghebbenden in Suriname aanleiding om bij de Algemene Staten aan te dringen op hulp tegen de drukkende aanvallen der Indianen en om versterking van de krijgsmacht.

In de loop der jaren vond er een belangrijke uitbreiding van de militaire macht plaats. Dit krijgsvolk kostte de kolonie veel geld, het gehalte van de troepen werd niet geroemd en het officierskorps liet aan waarde te wensen over. Deze toestand verslechterde nog meer daar men de troep over de gehele kolonie had verspreid en op veraf gelegen posten bezettingen had van 6 à 10 man onder een onderofficier. In een toelichting op een conduitelijst van 11 januari 1776 ondertekend door de Commandeur der troepen Texier, leest men:

„zodat van de 60 officieren (2 bataljons) die er moeten zijn, wanneer 't korps compleet is, (de 2 kolonels niet meegerekend), 16 onbekwaam (door ziekte en ouderdom) zijn, zodat er tenslotte 42 resten. Van deze 42 waren er al dadelijk 26 nodig voor de buitenposten.”

Deze officieren waren bovendien merendeels buitenlanders en veelal lieden die in vreemde legers beneden de rang van officier hadden gediend. Het rantsoen der militairen, indien in natura verstrekt, bestond destijds voor officieren, onderofficieren en minderen uit hetzelfde, nl.: wekelijks 4 pond vlees (gezouten), 1 stoop gort en 3 broden, vertegenwoordigende een bedrag van f 13,33 per 2 maanden. Bovendien werden per dag verstrekt twee „zoopjes” dram (slechte rum, én 's ochtends om 6 uur en 's avonds na de wachtparade).

Kapitein J. G. Stedman, een Engelsman, die — afkomstig van de Schotse brigade in Holland — bij de expeditie diende, schrijft:

„The military in Surinam are composed of several very good and experienced officers and well inured to the service, but for their private men I cannot say much, they are in fact little better than the outcasts of all nations; they are of all ages, shapes and sizes and seem by chance wafted together from all the different corners of the globe. Notwithstanding this however it has often been found, that they behave well in action and have on many different occasions, by their bravery, been of infinite service to this settlement”.

Afb. 1

Afb. 2

Naarmate de sterkte waarover men beschikken kon, schijnt men de militie tussen ca. 1770 en 1799 nu eens in 2 dan weer in 3 bataljons te hebben ingedeeld. Zo blijkt uit een „detaille” of dislokatiestaat van 28 november 1772 dat men over 2 bataljons beschikte; uit sterktestaten van 1786, 1787, 1788 en 1789, dat in 1787 een vroeger opgeheven 1e bataljon weer uit de beide andere is opgericht, en dat de sterktecijfers van de militie nogal aan schommeling onderhevig waren. Uit een staat van 25 augustus 1791 blijkt de sterkte te zijn: 3 bataljons, resp. 393, 386 en 396 officieren en minderen.

Met de bezetting van het „militair kordon” bereikte de versnippering van krachten, waarop al eens eerder was gewezen, haar hoogtepunt.

De „Doode weermiddelen”

De ligging van Suriname, de aardrijkskundige en politieke gesteldheid van de kolonie, alsmede de omstandigheden hebben steeds ertoe geleid dat een militair optreden tegen een buitenlandse vijand een verdedigend karakter droeg.

Om tegen de *binnenlandse* vijand (uit de oudste tijden de Indianen, later de Marrons of weggelopen slaven) te ageren, behoorde men aanvallend tewerk te gaan, daar het offensief de enige afdoende wijze van krijgvoeren tegen zulke benden is. Doch gebrek aan geld en daarmee gelijke tred houdend gebrek aan soldaten noopten dikwijls ertoe, zich tegen de binnenland-

se vijand evenzeer tot het defensief te bepalen. Daar de krijgsmacht in Suriname door geringe getalsterkte dikwijls niet bij machte was zelfs haar verdedigende taak naar behoren te vervullen, werd in de kolonie een vrij ruim gebruik gemaakt van versterkingen.

Het eerste fort, dat reeds door mij werd genoemd, is het thans nog bestaande fort Zeelandia, gelegen in de hoofdstad Paramaribo. Van Franse zijde werd beweerd, dat dit fort, in zijn oorspronkelijke vorm van steen gemaakt, omstreeks 1640 door Franse kolonisten werd aangelegd, vermoedelijk om zich tegen de aanvallen van Indianen te beschermen. Na 1650 werd dit fort door de Engelsen vergroot en in 1667 door Crijnssen veroverd, versterkt en tot Zeelandia gedoopt. Het diende ter onmiddellijke bescherming van de stad Paramaribo, waartoe het bij uitstek gunstig was gelegen.

Gouverneur Van Aerssen liet twee forten aanleggen. Het ene Cottica, later Sommeldijk genaamd, werd in 1685 gebouwd en lag bij de samenvloeiing van de rivieren Commewijne en Cottica, het andere was een versterkt blokhuys met 4 halve bastions aan de monding van de Parakreek; beide forten dienden tegen de aanvallen van de Indianen. Het eerste werd bij het aanleggen van het fort Amsterdam verlaten, het andere, dat slechts met 4 kleine stukken geschut was bewapend, werd na 1790 niet meer gebruikt (afb. 1 en 2).

Een zekere ingenieur Draak, die in verband met plannen ter versterking van de kolonie als deskundige werd uitgezonden, deed in zijn rapport voorstellen ter aanlegging van forten, die in een tijd van 7 jaren moesten worden voltooid, waardoor de kolonie in voldoende staat van tegenweer zou zijn gebracht.

De aanvallen der Marrons deden de noodzaak ontstaan tot het aanleggen van versterkte posten, die aanvankelijk naar omstandigheden en geheel zonder systeem waren aangelegd. Door de grote uitgestrektheid, waarover de posten over de kolonie verspreid lagen, had enorme versnippering van de strijdkrachten plaats.

Gouverneur Nepveu streefde ernaar, de als bij toeval rondgestrooide posten op te heffen en te doen vervangen door een stelsel van posten, dat hij het „militair kordon” noemde. Op zijn last werden verschillende plannen voor kordons ontworpen, die echter niet — zoals zij daar lagen — werden uitgevoerd. De Raad der Kolonie weigerde nl. de dure kordons van de gouverneur toe te staan, doch de gouverneur, die handig met de raden wist om te springen, bereikte tenslotte zijn doel en kreeg het kordon in 1778 klaar, ongeveer zoals hij het wenste (afb. 3). De bezetting die destijds voor deze linie nodig was, bedroeg: 5 kapiteins, 19 luitenants, 44 sergeanten, 69 korporaa's, 24 oppassers, 4 bakkers en 955 man. Het kordon werd in 2 delen verdeeld; het oostelijk gedeelte werd bezet door het 1e, het westelijk deel door het 2e Bataljon van de toenmaals aanwezige militie. Het strekte zich ongeveer uit van de Joden-Savanna aan de Surinamerivier in nagenoeg oostelijke richting tot aan de post Imotappi aan de Boven Commewijne; van daar liep het recht noordelijk langs deze rivier tot aan de post l'Espérance, van-

daar ging het in n.o.-richting, passeerde de Perica tot aan Willemsburg en wendde zich dan noordwaarts naar de kust. Globaal berekend bedroeg de afstand waarover dit kordon zich uitstrekte ca. 94 km.

Het behoeft geen betoog, dat de hierboven vermelde bezetting daartoe niet afdoende kon worden genoemd. Voor het doel echter was de toestand bevredigend en vormde werkelijk tijdens de strooptochten van de bosnegers een krachtig bolwerk, dat echter, meer dan ooit, de behoefte aan soldaten voor de bezetting, deed gevoelen. Thans bestaan alleen nog het fort Zeelandia en fort Nieuw Amsterdam, die echter — voor de tegenwoordige tijd — zonder enige militaire waarde zijn.

Beveiliging en bewaking

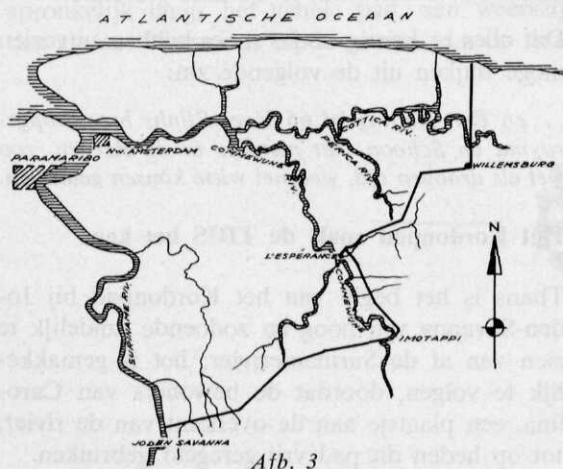
Om het de Marrons zo moeilijk mogelijk te maken, werd een heg van doorns geplant. In oude documenten wordt dat als volgt omschreven:

Na de buytenkant, waar de Vijand van dan moet komen, zal met'er tijd een Dooren Hegge geplant worden, die men tot 4 à 5 Voet laat opgroeien, welke door den tijd zoo Dik en Digt wordt, dat er bijna geen Kat kan doorkomen, voor al geen Mensch en nog minder een groote Troup Menschen, zonder in de Hegge een Opening te maaken.

En deeze Hegge te planten geeft ons hier de Natuur verscheide Dingen aan de hand, die heel schielijk groeien, als onder anderen voor de Laage Landen heeft men hier een soort Doorens genoemd Maman-tin Maca, die de Franschen hier in de West-Indien zelfs om haare Fortificatien werken emploieren, dat goed groeij tot over Mans hoogte, heeft Doorens als Eeften, daar geen Blanke die gekleed is, bij Mensche moogelijk door kan paseren, om zoo veel minder een Neeger die naakt is of hij moet veel geweld gebruyken om dat het ongelooflijk taay te kappen en in 't geheel niet te breeken is.

In vroeger tijden gebruikte men van alles om de beveiliging zo goed mogelijk te maken; men ging zo ver, dat men zelfs oude flessen gebruikte, hierover las ik het volgende:

Als de Hegge eens in orde is, dan kan men nog agter delze na de kant van den Vijand in 't Bosch all het oude gebrooken Glas en Vlessen die men maar krijgen kan (en daar van zig op ieder Post in 't jaar all een heele groot Quandityt zameld) met veel nut emploieren, want wordt dat altoos en gedurig daar neergegoot, formeerd zulks op 't laast voor de Neegers een bijna onoverkoomelijke Hinderpaal, voor hunne bloot Voeten, Zij kunnen 'er onmoogelijk door, of moeten 't Glas opruymen, en

Sulks kan niet geschieden, of maaken geraas; en die Hinderpaal al over zijnde hebben ze weder de tweede; naamentlijk de Hegge voor de Neus, die kunnen ze niet door of over, 't zij dan dat ze een Opening daar in maaken door kappen en zulks maakt ook geraas, en moet hun absolut aan de geduurig gaande Patrouilles onmogelijk ('t zij dan dat zij zig hals over kop te rug begeeven) dat hun het doorkomen gelukt, al wilden zij ook haar huid daaraan waagen, dat en Neeger niet graag doet.

Het is wel aardig nog een stuk aan te halen, uit dezelfde oude documenten, om een indruk te geven, hoe men de openingen in deze heg bewaakte, waardoor men in het bos, of op de kostgrondjes kon komen:

De Posten en Piquets komen na binnen te leggen, wel gepallisadeerd zijnde, en agter dezelve de Opening voor Kost gronden. Voor ieder Post komt in de voornoemde Hegge een Intervalle, die door een Barriere of Hek geopend en gesloten kan worden, dat wij altoos wanneer wij willen in 't Bosch kunnen komen.

Voor ieder Barriere en alzo voor ieder Post of Piquet, komt midden op de Weg een Sentineele, die Nagt en Dag blijft en attent moet zijn, of er iets voorvald, en of er ook van de naast hier, bij leggende Posten of Piquets, Schooten van Attentie, tot het doen van Signalen vallen.

De beweeglijke Machiene, om dezelve als een Uurwerk en zeer Vif te doen ageeren, 't welk de grootste force van 't Cordon is, word door Signalen geregeerd, waardoor alle Orders gegeven, Rapporten gemaakt; ja alles gedaan en gediregeerd word. Van de Signalen 't zij voor de Dag of Nagt, of Mistseinen, word een Sein Boek opgemaakt.

De Militaire doen geen verdere Patrouilles als op 1/4 Uur distance, waardoor gewis niet te zeer gefattigeerd worden maar hun Beweeging au Contraire zeer gezond houdt.

Verder werd bepaald dat twee man constant de heggen dienden te doorzoeken en te controleren of deze ook beschadigd waren. In geval van alarm werden alle posten, indien de sterkte dit toeliet, verdubbeld, dusdanig dat deze posten elkaar konden beschreeuwen.

Op iedere post had men een tamboer, die zowel de reveille, als de taptoe moest slaan. Verder werden deze tamboers ingeschakeld bij alarm; bepaalde signalen werden afgesproken en ten tijde van alarm werden deze dan door deze tamboers geslagen.

Daarenboven was iedere post nog in het bezit van een paard. Deze paarden brachten belangrijke berichten van post naar post, zodat men dus bijzonder snel een belangrijk bericht, langs

het gehele Kordonpad kon verspreiden, daar men bij iedere post dit bericht overgaf en zodoende elk half uur een „fris” paard had.

Oefenprogramma

Een plaatsing (detachering) op het Kordonpad werd in die tijd als een groot voorrecht beschouwd. Want al leverden de vele andere in het westelijk deel van de kolonie gelegen posten — zoals Republiek in Para, Nassau in Saramacca, en die te Coronie en in Nickerie — zekere afwisseling aan het anders zo eentonige leven der militairen in Suriname — daar patrouilles en expedities in die tijd, tegen de zich in de bossen schuilhoudende slaven zelden plaats hadden — het verblijf op het Kordonpad was een leven vol vrijheid en rijk aan avonturen, dat nergens anders was te vinden.

Daar uit de aard van hun bestemming en ten gevolge van de niet talrijke bezetting van de posten op het Kordonpad, de soldaten door oefeningen of andere garnizoensdiensten niet voldoende konden worden beziggehouden, wellicht ook omdat het vervoer van de levensmiddelen niet altijd kon plaatsvinden, scheen de hoofdbezigheid te zijn het onderhouden van kostgronden. Dit waren kleine stukjes land waar men rijst en groenten verbouwde, alsmede verschillende soorten vruchten. Ook kon men door jagen en vissen in het verdere nodige aan onderhoud ruimschoots voorzien.

Verder zeggen de oude documenten ons het volgende:

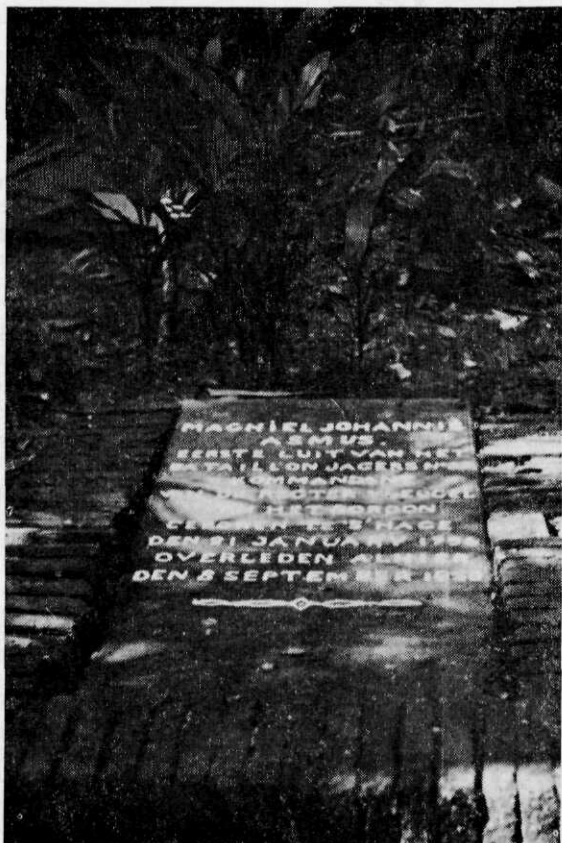
... Iedere Post Exerceerd zijn Volk geduurig in den Waapenhandel, daar kan een tijd bepaald worden 't zij Een of tweemaal in 't Jaar, dat het Volk bij den anderen zulks manoeuvreerd en den Revue passeerd, alle twee maanden krijgt de Soldaat Exact eldaar zijn Tractement, en zo alles pro Rato.

Dat alles er keurig netjes moet hebben uitgezien moge blijken uit de volgende zin:

... en Een Ketting of 66 Voet Rijnhs breed, opge-ruymd en Schoon, dat men 'er in de Reegen, zoo wel als droogen tijd, wel met witte kousen gaan kan.

Het Kordonpad zoals de TRIS het kent

Thans is het begin van het Kordonpad bij Joden-Savanna vrij hoog en zodoende duidelijk te zien van af de Surinamerivier; het is gemakkelijk te volgen, doordat de bewoners van Carolina, een plaatsje aan de overkant van de rivier, tot op heden dit pad vrij geregeld gebruiken.

Afb. 4

Het eerste stuk loopt door bosachtig terrein, daarna begint de savanne met dunne begroeiing. Op deze savanne ligt bij het begin hiervan, in de lengterichting van het pad, een oude schietbaan. Na de savanne is het pad slecht terug te vinden. Van de gebruikelijke herkenningstekens is in dit bosgebied weinig of niets te bekennen; daar waar echter de savanne weer begint, is het Kordonpad onmiddellijk weer te herkennen. Hier tekent het pad zich tot aan de horizon scherp af, is slechts licht begroeid en heeft zoals oorspronkelijk langs het gehele pad, aan weerszijden sloten. Hieraan is mede te zien, dat op deze

plaats, het Kordonpad 10 m breed is geweest. Het zand uit deze sloten is kennelijk gebruikt voor het ophogen van het pad. Het savannegebied, afgewisseld door kleine stroken bos, strekt zich uit tot voor de Casewinicakreek, waar het laatste gedeelte overloopt in een moeras. Aan de overkant van de Casewinicakreek gaat het terrein over in bosachtig moerasgebied, slecht begaanbaar, doordat het pad als een 5 m brede dam er doorheen loopt. In de regentijd staat het ongeveer 30 cm onder water. Een paar kilometer vóór de Commewijnrivier voert het pad over een heuvel, waarna het weer zakt tot in moerassig gebied, dat zich uitstrekt tot aan de rivier. Aan de overzijde van de rivier loopt het pad in noordelijke richting, evenwijdig aan de rivier verder. Hier is het Kordonpad moeilijk begaanbaar, door de dichte begroeiing en het eveneens moerassige terrein. Bovendien is dit traject sinds het verval van l'Espérance en de andere plantages die het pad kruiste, waarschijnlijk nooit meer door een mens begaan. Het gehele pad is slechts begaanbaar door flink te kappen. Waar vroeger de plantages en polders lagen, houdt het pad plotseling op en de begroeiing wordt anders (zeer overwoekerd door makka- en slingerplanten). Het pad is dan met de grootste moeite weer terug te vinden. De rest van het Kordonpad geeft ongeveer hetzelfde beeld te zien als hiervoren beschreven, nu eens savanne, dan weer bosachtig moerasgebied, dichte begroeiing enz.

De TRIS heeft thans het gehele Kordonpad — d.m.v. verschillende meerdaagse patrouilles — op een enkel stuk na weer geheel opgeknapt en zo goed mogelijk begaanbaar gemaakt. Indien dit in de toekomst kan worden gecontinueerd kan dit pad zeker blijven dienen als een verbindingspad tussen de verschillende gebieden. In elk geval doet zij ons blijvend herinneren aan een geschakeerd, fel en historisch verleden (afb. 4).

